

Filosofie

Lorenz Demey

Waarheid

LANNOO | KU LEUVEN
CAMPUS | JUNIOR COLLEGE

Voor Thomas

D/2019/45/318 – ISBN 978 94 014 6228 0 – NUR 730

Vormgeving omslag: Compagnie Paul Verrept

Vormgeving binnenwerk: theSWitch

© Lorenz Demey & Uitgeverij Lannoo nv, Tielt, 2019.

Uitgeverij LannooCampus maakt deel uit van Lannoo Uitgeverij,
de boeken- en multimediodivisie van Uitgeverij Lannoo nv.

Alle rechten voorbehouden.

Niets van deze uitgave mag verveelvoudigd worden en/of
openbaar gemaakt, door middel van druk, fotokopie,
microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder
voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Uitgeverij LannooCampus

Vaartkom 41

3000 Leuven

België

www.lannoocampus.be

Postbus 23202

1100 DS Amsterdam

Nederland

www.lannoocampus.nl

INHOUD

1	Inleiding	7
2	Waarheid en werkelijkheid	21
3.	Waarheid en taal	63
4.	Waarheid en kennis	99
5.	Waarheid en redeneren	131
6.	Besluit	159
	Bibliografie	163
	Dankwoord	167
	Eindnoten	168

INLEIDING

In ons dagelijkse leven hebben we het voortdurend over waarheid en onwaarheid. Na een leuk avondje uit zegt Filip: 'Het was gezellig in het café, maar de muziek stond veel te luid', waarop Sofie, zijn vriendin, instemmend knikt: 'Ja, dat is waar.' Een snoepverkooper op de Groentemarkt roept luidkeels dat hij de beste snoep van Gent verkoopt; zijn concurrent hoort dat, en gaat meteen in de tegenaanval: 'Nee, dat is helemaal niet waar!' Waarheid en onwaarheid komen ook vaak voor in uitdrukkingen en spreekwoorden. Zo noemen we bijvoorbeeld iets dat vanzelfsprekend waar is 'een waarheid als een koe'. We constateren vaak dat 'de waarheid uit een kindermond komt' of dat 'de waarheid kwetst', maar tegelijk moet je ook durven iemand 'ongezouten de waarheid te zeggen'. Soms vinden we dat iemand 'de waarheid verbloemt', terwijl anderen dan weer 'de waarheid geweld aandoen'. Iemand die vaak leugentjes om bestwil vertelt, doet er goed aan om aan het bekende spreekwoord te denken: 'Al is de leugen nog zo snel, de waarheid achterhaalt haar wel.' De reeks voorbeelden is haast eindeloos.

De meeste mensen hebben dan ook een vrij nauwkeurig beeld van waarheid en onwaarheid. We begrijpen dat sommige uitspraken en meningen waar zijn, ter-

wijl andere onwaar zijn. We zijn ook goed in staat om in ‘normale’, dagelijkse situaties een onderscheid te maken tussen ware en onware uitspraken. We beseffen dat niet alles wat wij zeggen of denken per se waar hoeft te zijn (we kunnen ons immers *vergissen*). Omgekeerd weten we ook dat niet elke waarheid sowieso door ons uitgesproken of zelfs maar gedacht hoeft te worden (we kunnen immers *onwetend* zijn over iets). Er bestaan waarheden die we nooit te weten zullen komen – bijvoorbeeld ‘het aantal sterren in het heelal is een priemgetal’ (als die zin tenminste waar is) – omdat we niet over de nodige financiële, wetenschappelijke en technologische middelen beschikken om hen te controleren (en dat misschien ook nooit zullen doen).

Hoewel de meeste mensen dit soort inzichten niet expliciet onder woorden brengen, zijn ze er impliciet wel van op de hoogte. Ter vergelijking: slechts weinig mensen zijn in staat om de dt-regel in het Nederlands expliciet te formuleren, maar de meesten van ons kunnen die regel meestal wel correct toepassen wanneer we aan het schrijven zijn. We doen er goed aan om dat in het achterhoofd te houden. Vooraleer we ons verliezen in filosofische verwondering over waarheid en onwaarheid moeten we ons realiseren dat die begrippen in het dagelijkse leven helemaal niet zo mysterieus zijn.

Waarheid en onwaarheid hebben vaak ook een politieke of ideologische lading. Dat is vandaag misschien wel duidelijker dan ooit tevoren. De Amerikaanse politiek wordt tegenwoordig immers beheerst door dis-

cussies over fake news: politiek gemotiveerde nieuwsberichten die voorgesteld worden alsof ze waar zijn, terwijl ze eigenlijk onwaar zijn. Een bekend voorbeeld uit de Amerikaanse presidentsverkiezing van 2016 is een bericht op Facebook – dat op dat moment ook helemaal viraal is gegaan – dat paus Franciscus zijn steun had uitgesproken voor kandidaat Donald Trump. Hoewel dit bericht achteraf manifest onwaar bleek te zijn, heeft het er misschien wel voor gezorgd dat een aantal katholieke kiezers daadwerkelijk voor Trump heeft gestemd. Het belang van waarheid en onwaarheid in de hedendaagse politiek kan dus niet onderschat worden.

We mogen echter niet vergeten dat deze noties al veel langer een belangrijke rol spelen in de ruime politieke wereld. In de jaren 2000 bedacht de Amerikaanse presentator en komiek Stephen Colbert bijvoorbeeld het woord *truthiness* (wat we misschien zouden kunnen vertalen als ‘warigheid’) voor het fenomeen dat politieke debatten steeds minder gebaseerd zijn op feiten en objectief bewijsmateriaal, maar op emotie, intuïtie en *gut feeling*. Stel bijvoorbeeld dat een extreemrechtse politicus verkondigt dat minstens de helft van alle vluchtelingen potentiële terroristen zijn. Hoewel die uitspraak niet op objectief bewijsmateriaal gebaseerd is, zal ze voor veel medestanders van die politicus wel als waar ‘aanvoelen’, omdat ze naadloos aansluit bij hun eerdere opvattingen en overtuigingen. Kortom, zo’n uitspraak is misschien geen voorbeeld van waarheid (*truth*), maar duidelijk wel van warigheid (*truthiness*).

De subtiele wisselwerking tussen waarheid en politieke propaganda kwam ook tot uiting in de officiële krant van de Communistische Partij in de voormalige Sovjet-Unie (1922-1991). De titel van deze krant was *Pravda*, het Russische woord voor waarheid, waarmee meteen ook gesuggereerd werd dat de artikelen in deze krant de (enige) waarheid vormden, en dus ook geen verdere controle behoeften. Tot slot kunnen we nog de zogenaamde ‘waarheidscommissies’ aanstippen. Zulke commissies worden vaak opgericht na afloop van een burgeroorlog of een bloedige dictatuur. Zij hebben als doel om de waarheid over de voorbije gruwel aan het licht te brengen, om zo rechtvaardigheid en verzoening tot stand te kunnen brengen. Bekende voorbeelden van waarheidscommissies vinden we in Argentinië en Chili in de jaren tachtig, en in Guatemala en Zuid-Afrika in de jaren negentig.

In het licht van al deze informatie zou het je dan ook niet mogen verbazen dat waarheid en onwaarheid belangrijke begrippen zijn in de filosofie. In de loop van de geschiedenis hebben zowat alle grote filosofen zich over waarheid gebogen, gaande van Plato en Aristoteles in het antieke Griekenland (vijfde - vierde eeuw v.C.) tot Michel Foucault en Donald Davidson aan het eind van de twintigste eeuw. Dat kan ook haast niet anders. Zoals we in dit boek nog zullen zien, is waarheid een concept dat absoluut centraal staat in de filosofie. Als je een alomvattend filosofisch systeem wilt uitbouwen, kun je er dus eigenlijk niet omheen: je moet iets te zeggen hebben over waarheid.

Laten we een eerste keer kijken naar een typisch filosofisch probleem omtrent waarheid, namelijk de vraag of waarheid eigenlijk wel zo'n substantieel, zwaarwichtig concept is als vaak gedacht wordt. Doet waarheid er eigenlijk wel toe? Als je over dergelijke vragen begint na te denken, dan merk je al snel dat je twee richtingen uit kunt.

Aan de ene kant lijkt waarheid vaak een erg zwaarwichtig concept te zijn. (Waarom zouden we er anders ook zo veel verschillende uitdrukkingen voor hebben?) Als ik bijvoorbeeld een nieuwsbericht lees over de uitslag van een sportwedstrijd, maar ik ben er niet zeker van dat dat nieuwsbericht ook daadwerkelijk waar is, dan lijkt het nieuwsbericht van weinig nut te zijn. Zelfs nadat ik het nieuwsbericht gelezen heb, weet ik immers nog steeds niets met zekerheid over de uitslag van de sportwedstrijd. Het verschil tussen een nieuwsbericht waarvan je weet dat het waar is en een bericht waarvan je dat níet weet, is dus immens groot. Kortom: *waarheid is een notie die ertoe doet.*

Aan de andere kant lijkt waarheid vaak een onbeduidend concept te zijn, waar we ook perfect zonder zouden kunnen. Stel bijvoorbeeld dat Filip zegt: 'De Olympische Winterspelen van 2018 vonden plaats in Pyeongchang', terwijl Sofie zegt: 'Het is waar dat de Olympische Winterspelen van 2018 plaatsvonden in Pyeongchang.' Filip en Sofie hebben natuurlijk verschillende zinnen uitgesproken (zo heeft Sofie het woord 'waar' gebruikt en Filip niet). Maar toch lijkt het aannemelijk dat Filip en Sofie fundamenteel wel

degelijk hetzelfde hebben gezegd: ze hebben precies dezelfde informatie meegedeeld over de Olympische Winterspelen van 2018. Het woord 'waar' lijkt dus geen extra informatie te hebben toegevoegd aan Sofies uitspraak. Filip heeft, zonder het woord 'waar' te gebruiken, precies dezelfde informatie meegedeeld als Sofie. (Je zou kunnen zeggen dat Sofies uitspraak je meer zekerheid verschaft. Maar dat is niet het geval: alle redenen die je zou kunnen aanvoeren om te twijfelen aan de uitspraak van Filip, zijn evenzeer redenen om te twijfelen aan die van Sofie. Iemand die zegt '2 + 2 = 5' is een leugenaar, maar iemand die zegt 'Het is waar dat 2 + 2 = 5' is evenzeer een leugenaar.) Kortom: *waarheid is een notie die er niet toe doet.*

De twee conclusies die we hier bereikt hebben, hebben elk afzonderlijk een zekere plausibiliteit, maar zodra je ze probeert samen te brengen in één groot, overkoepelend antwoord, blijkt al snel dat ze diametraal tegenover elkaar staan. Het ziet er niet naar uit dat deze twee conclusies gemakkelijk met elkaar verzoend kunnen worden. Heel wat hedendaagse filosofische theorieën over waarheid proberen een evenwicht te zoeken in deze spanningsverhouding, om zo tot een antwoord te komen op de vraag of waarheid er nu toe doet of niet.

Vooraleer we verdergaan, is het misschien goed om een duidelijk onderscheid te maken tussen twee verschillende manieren waarop er over waarheid gesproken wordt. Voor het gemak zullen we het hebben over 'Waarheid met een hoofdletter W' en 'waarheid met een kleine letter w'.

Wanneer er over Waarheid (met hoofdletter W) gesproken wordt, gaat het meestal over de grote, ultieme vragen waarmee mensen zich bezighouden. Wat is onze plaats in de wereld? Wat is de zin van ons bestaan? Waarom leven wij? Deze notie van Waarheid kan een *religieuze* invulling krijgen; denk bijvoorbeeld aan Jezus die zegt: ‘Ik ben de Weg, de Waarheid, en het Leven’ (Johannes-evangelie, 14:6) en ‘de Waarheid zal u vrij maken’ (Johannes-evangelie, 8:32). Zij kan ook een *existentiële* invulling krijgen, zoals bij de Tsjechische dissident Václav Havel (1936-2011). Havels bekende slogan was dat hij ‘in Waarheid wilde leven’, waarmee hij bedoelde dat hij niet langer wilde meedraaien in het leugenachtige, onderdrukkende politieke systeem van zijn tijd.

Tot slot kunnen we ook een *filosofische* invulling geven aan Waarheid (met hoofdletter W), zoals de Duitse filosoof Georg W.F. Hegel (1770-1831) dat deed. In de inleiding van zijn meesterwerk, de *Phänomenologie des Geistes*, schreef Hegel ‘das Wahre is das Ganze’ (de Waarheid is het Geheel): je kunt maar iets écht begrijpen als je het ook meteen in zijn totaliteit begrijpt. In het verlengde van deze betekenissen wordt Waarheid ook gezien als eigenschap van allerlei andere noties, bijvoorbeeld liefde en kunst. We spreken dan van ‘Ware Liefde’ (liefst ook met hoofdletter L!) of van ‘Ware Kunst’ (liefst ook met hoofdletter K!). Volgens Hegel was dat zelfs de primaire filosofische betekenis van het concept Waarheid. We zeggen dan dat iets Waar is als het samenvalt met zijn *essentie*, zijn kern, zijn wezen. Concrete liefdesrelaties kunnen bijvoorbeeld meer of

minder perfect zijn, naarmate ze meer of minder overeenkomen met de essentie van Liefde. Een Ware Liefde is dan een liefdesrelatie waarin de essentie van Liefde volledig tot uiting komt.

Dergelijke noties van Waarheid (met hoofdletter W) hebben zeker hun plaats in het menselijke bestaan. De voorbeelden die we zonet bekeken hebben, kunnen niet zomaar terzijde worden geschoven als irrelevant. Vanuit een hedendaags filosofisch perspectief is hun waarde echter eerder beperkt, omdat het onmogelijk lijkt om precies te bepalen wat ermee bedoeld wordt. Een uitspraak als 'Het Ware en het Goede zijn één' klinkt misschien wel erg diepzinnig, maar als je dan zou vragen wat ze precies betekent, concreet toegepast op ons dagelijkse leven, dan staan we toch al snel met onze mond vol tanden.

Hetzelfde geldt trouwens ook voor noties zoals Ware Liefde en Ware Kunst. Dergelijke noties kunnen misschien perfect helder zijn geweest voor Hegel, maar vandaag zijn ze dat zeker niet meer. Ware Kunst zou bijvoorbeeld moeten betekenen dat we te maken hebben met een kunstwerk waarin de essentie van Kunst volledig tot uiting komt. Maar als er één ding is waar hedendaagse kunstenaars en kunstcritici het over eens zijn, dan is het juist dat kunst (of Kunst, met hoofdletter?) niet één unieke, definitieve essentie heeft. Als Kunst geen essentie heeft om te beginnen, dan lijkt het ook meteen zinloos om te spreken over het samenvallen van een kunstwerk met zijn essentie – oftewel: dan

lijkt het ook meteen zinloos om te spreken over Ware Kunst.

Wellicht kunnen we deze noties van Waarheid (met hoofdletter W) het best begrijpen als *metaforen*. Er gaat een grote retorische en poëtische zeggingskracht van uit, en daarom grijpen we er graag naar terug om het over de Grote Levensvragen te hebben. Maar uiteindelijk lijkt hun betekenis – voor zover we die überhaupt precies kunnen afbakenen – secundair te zijn: ze is afgeleid van een andere, primaire betekenis. Ter vergelijking: we kunnen metaforisch spreken van ‘een groene politicus’, maar deze betekenis van het woord ‘groen’ lijkt uiteindelijk afgeleid te zijn van een andere, primaire betekenis van dat woord, die bijvoorbeeld tot uiting komt in de zin ‘De blaadjes van die boom zijn groen’.

Die andere, primaire betekenis vinden we juist terug in waarheid met een kleine letter w. Denk hierbij terug aan de voorbeelden uit het dagelijkse leven die we eerder al hebben gegeven, zoals Sofie die ‘Ja, dat is waar’ antwoordt op Filips uitspraak dat de muziek te luid stond in het café. Het is (tenminste bij een eerste benadering) ook duidelijk hoe waarheid ‘werkt’ in deze voorbeelden. Sofies uitspraak dat de muziek te luid stond in het café is waar, omdat de muziek daadwerkelijk te luid stond in het café. Het is waar dat de Olympische Winterspelen van 2018 plaatsvonden in Pyeongchang. Waarom? Wel, omdat de Olympische Winterspelen van 2018 daadwerkelijk plaatsvonden in Pyeongchang. Het zijn precies dit soort van normale, dagelijkse (je

zou zelfs kunnen zeggen: saai!) voorbeeldjes die we als vertrekpunt nemen voor onze filosofische verkenningen omtrent waarheid en onwaarheid in dit boek.

Volgens de Oostenrijks-Britse filosoof Ludwig Wittgenstein (1889-1951) bestaat de taak van de filosofie erin om systematisch in kaart te brengen hoe filosofisch relevante woorden zoals 'waar' (maar ook 'goed', 'rechtvaardig' enzovoorts) gebruikt worden in het dagelijkse leven. Dat is volgens hem de meest effectieve manier om ons te wapenen tegen een overhaaste drang naar pseudofilosofische diepzinnigheid. Waarheid met een hoofdletter W, bijvoorbeeld wanneer we spreken over Ware Kunst, heeft absoluut haar bestaansrecht, maar dat bestaansrecht ligt in de poëzie, niet in de filosofie. De Britse filosoof en wiskundige Bertrand Russell (1872-1970), die in de jaren 1910 een van de leermeesters was van Wittgenstein, en die in 1950 de Nobelprijs literatuur kreeg toegekend, schreef hierover:

Er is een neiging om 'Waarheid' met een hoofdletter W te gebruiken in een grootse betekenis, als iets nobel en grandioos en bewonderenswaardig. Hierdoor raken mensen in een bepaalde geestesgesteldheid, waardoor ze niet langer helder kunnen denken.

(Russell, 1927, p. 265)¹

Wanneer we de voorbeelden van waarheid (met kleine letter w) vergelijken met die van Waarheid (met hoofdletter W), dan vallen er al snel enkele verschillen op. Waarheid (met hoofdletter W) kan aan heel diverse dingen toegeschreven worden: kunst, liefde, mensen

of goden (denk aan Jezus die van zichzelf zegt: 'ik ben de Waarheid') enzovoorts. Als we het hebben over waarheid (met kleine letter w), daarentegen, dan gaat het enkel om 'talige' dingen, zoals zinnen, uitspraken of meningen. Het 'toepassingsbereik' van waarheid (van wat voor dingen kunnen we zeggen dat ze waar zijn?) is dus drastisch kleiner dan dat van Waarheid. Dat is helemaal geen nadeel; het is immers juist hierdoor dat we beter grip kunnen krijgen op waarheid dan op Waarheid.

Een ander belangrijk verschil tussen waarheid (met kleine letter w) en Waarheid (met hoofdletter W) heeft te maken met het type vragen dat we proberen te beantwoorden. Zoals we al gezien hebben, komt Waarheid vooral ter sprake in zingevingcontexten, wanneer we de Grote Levensvragen proberen te beantwoorden. De notie van waarheid, daarentegen, komen we vooral tegen in gewone, dagelijkse contexten, waarin we dus ook meer gewone, *down to earth*-vragen proberen te beantwoorden. De uitspraak 'De volgende trein van Gent naar Leuven vertrekt om 9u54' is waar, en de uitspraak 'De volgende trein van Gent naar Leuven vertrekt om 9u56' is onwaar. Dat is een belangrijk verschil als je de trein wilt halen, maar het verdwijnt natuurlijk in het niets in vergelijking met de Grote Levensvragen over de zin van het leven.

Aangezien we vertrekken vanuit normale, dagelijkse voorbeelden van waarheid – en dus niet vanuit de eminente, gewichtige voorbeelden van Waarheid – kunnen we met een grote boog om alle Grote Levensvragen

heen lopen. Met andere woorden: je zult in dit boek – en, meer algemeen, in de hedendaagse filosofie over waarheid – niets bijleren over de ultieme zin van ons bestaan. Dat is simpelweg niet iets waar filosoferen over waarheid zich mee bezighoudt. Dat is misschien een teleurstelling, maar het kan ook erg bevrijdend werken: iedereen kan over waarheid filosoferen, onafhankelijk van zijn of haar religieuze, ethische, politieke of ideologische overtuigingen.

Tot slot bekijken we nog een aantal voorbeelden die zich wat moeilijker laten inpassen in het onderscheid tussen Waarheid en waarheid. Stel bijvoorbeeld dat je met klamme handen in de wachtkamer van de oncoloog zit te wachten op de resultaten van je levertest. Aan de ene kant gaat het hier om de waarheid (met kleine letter w) of onwaarheid van de zin ‘Ik heb leverkanker’. Maar wegens de verregaande gevolgen van de eventuele waarheid van deze zin op je leven, kunnen we evengoed stellen dat je zo dadelijk de Waarheid (met hoofdletter W) van je leven te horen gaat krijgen. Voor een ander voorbeeld duiken we even de filmgeschiedenis in. In *A Few Good Men* uit 1992 zit een rechtbankscène waarin kolonel Jessup (gespeeld door Jack Nicholson) ondervraagd wordt door advocaat Daniel Kaffee (gespeeld door Tom Cruise). De vraag is of kolonel Jessup een zogenaamde *code red* (een soort van gewelddadige en illegale straf) had bevolen tegenover een van de soldaten onder zijn bewind. Tijdens deze scène ontspint zich de volgende dialoog, die ondertussen een van de bekendste is in de geschiedenis van Hollywood:

Jessup: *You want answers?*

Kaffee: *I think I'm entitled to them.*

Jessup: *You want answers?*

Kaffee: *I want the truth!*

Jessup: *You can't handle the truth!*

Aan de ene kant is Kaffee benieuwd naar de waarheid (met kleine letter w) of onwaarheid van de zin 'Kolonel Jessup heeft een *code red* bevolen'. De waarheid van deze zin (die Jessup even later in de scène ook daadwerkelijk toegeeft) kan echter een grote impact hebben op ons beeld van het Amerikaanse leger: misschien moeten er om het land veilig te houden soms zaken gebeuren waarvan we liever niet op de hoogte zijn – vandaar Jessups uitroep dat we de waarheid niet aankunnen (*can't handle the truth*). De waarheid van de zin 'Kolonel Jessup heeft een *code red* bevolen' staat dus in directe relatie met een diepere Waarheid over landsbelang, persoonlijke verantwoordelijkheid en de tragedie van de militaire gezagsorde.

Voorbeelden zoals deze tonen aan dat het onderscheid tussen Waarheid (met hoofdletter W) en waarheid (met kleine letter w) misschien toch niet zo duidelijk afgelijnd is als we het tot nu toe hebben voorgesteld. Hoe precies we een concept of onderscheid ook afbakenen in abstracto, zodra je het confronteert met 'het echte leven', merk je al gauw dat er toch onzuiverheden, anomalieën of vaagheden optreden. Het leven laat zich niet altijd in hokjes duwen. Tot die constatering komen we wel vaker in de filosofie.

2

WAARHEID EN WERKELIJKHEID

Wanneer we filosoferen over waarheid (vanaf nu dus steeds met kleine letter w!), dan stuiten we al gauw op een heel aantal interessante vragen. Kunnen we de waarheid altijd kennen? Is het soms moreel toegestaan om iets te zeggen waarvan je weet dat het onwaar is (met andere woorden: om te liegen)? Zijn wetenschappers bezig met het zoeken naar waarheid, of met iets helemaal anders? Veel van deze vragen zullen doorheen dit boek nog uitgebreid aan bod komen. Maar de meest fundamentele filosofische vraag die we over waarheid kunnen stellen, is: wat is de *aard* of de *natuur* van waarheid? Of nog korter: Wat is waarheid? Deze vraag is ook onlosmakelijk verbonden met een andere vraag, namelijk: Wat is de *aard* van de werkelijkheid als geheel? Wat voor objecten treffen we aan in de werkelijkheid? Als we de vraag naar de aard van waarheid willen beantwoorden, zullen we dus meteen ook een (gedeeltelijk) antwoord moeten formuleren op de vraag naar de aard van de werkelijkheid als geheel.

Vragen zoals deze (Wat is de aard van waarheid? Wat is de aard van de werkelijkheid?) komen aan bod in een bepaalde deeldiscipline van de filosofie, namelijk de *metafysica* of de *ontologie*. Deze deeldiscipline houdt zich bezig met vragen over de aard van zaken. (Denk

hierbij aan de titel van het bekende werk van de Latijnse dichter en filosoof Lucretius (eerste eeuw v.C.): *De Rerum Natura* – ‘Over de aard van de dingen’ – waarin hij zijn metafysische theorieën uitlegt.) ‘Wat is de precieze aard van waarheid?’ is een typisch voorbeeld van een metafysische of ontologische vraag. Andere voorbeelden zijn: Wat is de aard van rechtvaardigheid? Wat is de aard van schoonheid? En de belangrijkste en meest fundamentele ontologische vraag is natuurlijk: Wat is de aard van de werkelijkheid als geheel?

Deze focus komt ook tot uiting in het woord ‘ontologie’ zelf. Als je een beetje klassiek Grieks kent, dan weet je misschien wel dat de biologie de studie (*logos*) van levende wezens (*bios*) is, en dat psychologie de studie (*logos*) van de ziel (*psyche*) is. Op volledig analoge wijze is de ontologie de studie (*logos*) van het zijn, de werkelijkheid (*ontos*). In ouderwetse boeken wordt er daarom soms ook over ‘zijnsleer’ gesproken in plaats van ‘ontologie’, net zoals men het vroeger ook over ‘zielsleer’ had in plaats van ‘psychologie’. (De etymologie van het woord ‘metafysica’ is heel wat controversiëler, dus daar zullen we in dit boek niet verder op ingaan.)

In dit hoofdstuk bestuderen we de metafysica van waarheid. We zullen dieper ingaan op de vraag naar de aard van waarheid, en de daarmee samenhangende vraag naar de aard van de werkelijkheid als geheel. In de loop van de geschiedenis van de filosofie zijn er ontzettend veel antwoorden op deze vraag/vragen gegeven, die vaak slechts subtiel van elkaar verschillen. Het doel van dit hoofdstuk is niet om een exhaustief